

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA BILIM DARAJASINI OSHIRISH METODIKALARI

Ne'matova Oynuraxon Ravshanbek qizi.

*Qo'qon Universiteti Andijon filiali boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs
talabasi.*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirish masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. Boshlang'ich ta'lim jarayonining psixologik va pedagogik xususiyatlari yoritilib, ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy metodikalar, jumladan, faol va interfaol ta'lim usullari, didaktik o'yinlar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, differensial va individual yondashuv asosida ta'limni tashkil etish hamda o'qituvchi kasbiy mahoratining o'quvchilar bilim darajasiga ta'siri ochib berilgan.

АННОТАЦИЯ

В данной статье с научно-педагогической точки зрения анализируются вопросы повышения уровня знаний учащихся начальных классов. Освещаются психолого-педагогические особенности начального образования, а также рассматриваются современные методики обучения, направленные на повышение эффективности учебного процесса, включая активные и интерактивные методы обучения, дидактические игры и использование информационно-коммуникационных технологий. Особое внимание уделяется дифференцированному и индивидуальному подходу в обучении, а также роли профессионального мастерства учителя в повышении уровня знаний учащихся.

ABSTRACT

This article analyzes the issues of improving the knowledge level of primary school students from a scientific and pedagogical perspective. The psychological and pedagogical characteristics of primary education are highlighted, and modern teaching methodologies aimed at increasing the effectiveness of the educational process are discussed, including active and interactive teaching methods, didactic games, and the use of information and communication technologies. Special attention is paid to differentiated and individualized approaches to teaching, as well as the role of teachers' professional competence in enhancing students' knowledge levels.

Kalit soʻzlar

Boshlangʻich taʼlim, bilim darajasi, taʼlim metodikasi, faol taʼlim, interfaol metodlar, didaktik oʻyinlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, individual yondashuv, pedagogik mahorat.

Ключевые слова

Начальное образование, уровень знаний, методика обучения, активное обучение, интерактивные методы, дидактические игры, информационно-коммуникационные технологии, индивидуальный подход, педагогическое мастерство.

Keywords

Primary education, knowledge level, teaching methodology, active learning, interactive methods, didactic games, information and communication technologies, individual approach, pedagogical competence.

Boshlangʻich sinf taʼlimining ahamiyati

Boshlang'ich ta'lim ta'lim tizimining eng muhim bo'g'ini bo'lib, aynan shu bosqichda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, o'qish ko'nikmalari va intellektual rivojlanishining dastlabki asoslari shakllanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga beriladigan bilimlar ularning keyingi ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatlari uchun poydevor vazifasini bajaradi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda bilim darajasini oshirish masalasi bugungi kunda dolzarb pedagogik muammo sifatida e'tirof etiladi.

Ilmiy-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi ta'lim jarayonining qanday tashkil etilganiga bevosita bog'liqdir. O'qituvchi tomonidan tanlangan metod va vositalar o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi hamda bilimlarning mustahkam bo'lishini ta'minlaydi. Ayniqsa, yosh xususiyatlariga mos bo'lgan metodikalardan foydalanish bilim samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi zamon ta'limida o'quvchilarga faqat tayyor bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, ularni faol o'quv jarayoniga jalb etish talab etiladi. Faol va interfaol ta'lim metodlari, didaktik o'yinlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirishga xizmat qiladi. Bu usullar o'quvchilarning mavzuni chuqur anglashiga, bilimlarni amaliyotda qo'llashiga va uzoq muddat eslab qolishiga yordam beradi.

Shuningdek, boshlang'ich sinflarda differensial va individual yondashuv asosida ta'limni tashkil etish muhim hisoblanadi. Har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyati va o'zlashtirish sur'ati turlicha bo'lgani sababli, o'qituvchi bu jihatlarni hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishi zarur. Bunday yondashuv o'quvchilarning o'z imkoniyatlariga ishonchini oshiradi va bilim olishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Shu jihatdan olganda, boshlang'ich sinf ta'limining ahamiyati va unda bilim darajasini oshirish masalalarini ilmiy asosda o'rganish hamda amaliyotga joriy etish ta'lim sifatini yaxshilashda muhim omil hisoblanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirish metodikalari

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirish ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etishni, pedagogik texnologiyalar va samarali metodikalardan oqilona foydalanishni talab etadi. Ushbu jarayonda o'quvchining yosh va individual xususiyatlari, qiziqishlari hamda bilish faoliyati darajasi hisobga olinishi lozim. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy, faqat tushuntirishga asoslangan darslar o'quvchilarning bilimni chuqur o'zlashtirishini to'liq ta'minlay olmaydi. Shu sababli zamonaviy ta'limda faol va interfaol metodikalarga ustuvor ahamiyat berilmoqda.

Avvalo, **faol ta'lim metodlari** boshlang'ich sinflarda bilim darajasini oshirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ushbu metodlar o'quvchini dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Savol-javob, muammoli vaziyat yaratish, kichik guruhlarda ishlash kabi usullar orqali o'quvchi fikrlashga, tahlil qilishga va xulosa chiqarishga o'rganadi. Natijada bilimlar ongli ravishda o'zlashtiriladi va mustahkamlanadi. Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, faol metodlar asosida o'tilgan darslarda o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda **didaktik o'yinlardan foydalanish** ham muhim metodik ahamiyatga ega. O'yin jarayonida o'quvchi erkin fikrlaydi, o'z qobiliyatlarini namoyon etadi va bilimlarni tabiiy ravishda o'zlashtiradi. Masalan, rolly o'yinlar, mantiqiy topshiriqlar, musobaqa shaklidagi mashg'ulotlar o'quvchilarda bilimga bo'lgan qiziqishni

oshiradi. Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, o'yin orqali berilgan bilimlar o'quvchilar xotirasida uzoqroq saqlanadi va ularni amaliyotda qo'llash osonlashadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida **axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT)** foydalanish ham bilim darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Interaktiv doskalar, elektron darsliklar, multimediali taqdimotlar va videomateriallar o'quvchilarning mavzuni ko'rish, eshitish va tushunish orqali chuqur o'zlashtirishiga yordam beradi. Vizual materiallar orqali berilgan axborot o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi hamda bilimlarning samarali o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, AKTdan foydalangan holda tashkil etilgan darslar ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, boshlang'ich sinflarda **differensial va individual yondashuv** asosida ta'limni tashkil etish bilim darajasini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Har bir o'quvchining bilim darajasi, o'zlashtirish sur'ati va qobiliyati turlicha bo'lganligi sababli o'qituvchi bu farqlarni inobatga olishi zarur. Kuchli o'quvchilar bilan murakkabroq topshiriqlar, bilim olishda qiyinchilikka duch kelayotgan o'quvchilar bilan esa qo'shimcha mashg'ulotlar olib borish ijobiy natija beradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va bilim olishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirishda **o'qituvchi kasbiy mahorati** ham alohida ahamiyatga ega. O'qituvchining darsni to'g'ri rejalashtirishi, metodlarni oqilona tanlashi, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Ilmiy-pedagogik izlanishlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining ijodkorligi va yangilikka intilishi o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

O'qitish metodlar (Sruikshank, Bainer & Metcalf)

1. Ta'limiy o'yinlar yoki raqobatchilik – raqobat orqali yoki o'yin orqali qaysi guruh yoki alohida olingan shaxsning boshqalardan ustunroq ekanligini anglashga yordam beradi. Kompuyuterli o'yinlar ham juda mashxurdur.

2. Brainstoring – ijodiy fikrlarni to'plash uchun o'tkaziladi, bunda ishtirokchilar tanqid va kesatqlarsiz muayyan muammo yuzasida o'z fikrlarini ochiq oydin bayon etadi va ushbu muammoning yechimini izlaydi. Masalan o'quvchilarga dunyodagi ocharchilik muammosi haqida fikr bildirish vazifa qilib topshirilisa o'quvchilar o'z fikr mulohazalarini birin ketin aytadilar, hamma fikrlar qayd etib olingandan so'ng ushbu muammo bilan kurashish usullarining eng maqbul variantlari ko'rib chiqiladi.

3. Qiziqishlar markazi — muayyan bir mavzuga tegishli turli kolleksiya va ekspozitsiyalar orqali o'quvchilarning qiziqishlarini orttirishga xizmat qiladi. Masalan, o'quvchilarga o'zlarining etnik kelib chiqishlarini izohlovchi turli materiallar, oila shajarasining rasmlarini maktabga olib kelish va uni sinfdoshlariga so'zlab berish vazifasi topshiriladi. Bu metod orqali o'quvchilarning dunyo millatlarini kelib chiqishini o'rganishga qiziqishlari ortadi va o'zga madaniyat namoyondalarini hurmat qilishga o'rgatiladi.

2. Hamkorlikda o'qitish — yuklatilgan vazifa va muammolarni bir guruh bo'lib hal etishga o'rgatadi.

3. Ommaviy madaniyat tazyiqi (culture jumming) — ommaviy axborot vositalari umuman ommaga qarshi tura olishga va turli stereotiplarni yengishga o'rgatadi.

4. Debat — muayyan mavzu yoki muammoli vaziyatga turli nuqtai nazarlar bilan yondoshish va o'z fikrini omma oldida himoya qilishga o'rgatadi. Misol uchun

biror hokoyani so'zlash uchun uyga vazofa beriladi va o'qituvchi o'z tanlagan o'quvchini doskaga chiqarib o'z sinifdoshlari orasida so'zlab berishini so'raydi. O'quvchi bu hikoyadan olgan o'z tushunchalarini so'zlaydi. Bundan so'ng esa o'quvchilar hikoya to'g'risida savollar berishadi bunga javob bera olish o'z fikrini ochiqalay olishi kerak bo'ladi.

8. Diskussiya — muayyan mavzu, vaziyat yoki holatni muhokama qilish. O'rtaga bir mavzu tashlanadi va bu borada o'quvchilarni fikri kuzatadi o'qituvchi. Masalan; Bir sinifdoshingiz kasal bo'ldi. U sen bilan yaxshi munosabatda emas edi. Ya'ni seni yoqtirmasdi har harakatingni mashara qilardi. Sen uni ko'rishga borasanmi .?

Bu metodlar orqali bola onggi yaxshi rivojlanadi. Uni ijobiy fikirlashga va har qanday vaziatlar yechim topsh o'rgatiladi. Tadbirlarda va ochiq darslarda bilamizki o'quvchiga begona bo'lgan shaxslar bo'ladi bularning oldida ham o'zini tuta olish va hayajonlanmasdan fikrini to'liq keng yoritib berishiga yordam beadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy mahorati va akt orqali ta'lim samaradorligi

Boshlang'ich sinflarda ta'lim sifatini belgilovchi eng muhim omillardan biri o'qituvchining kasbiy mahoratidir. Shu bilan birga, zamonaviy davrda "Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalari (AKT)"ning ta'lim jarayonida samarali qo'llanilishi o'quvchilarning bilim darajasini oshirish va o'qituvchining metodik ishini yengillashtirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O'qituvchi AKTdan oqilona foydalangan holda darslarni interfaol va vizual jihatdan boyitadi, bu esa boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun murakkab mavzularni oson tushunish imkonini yaratadi.

1. AKTning boshlang'ich ta'limdagi roli

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari — elektron darsliklar, interaktiv doskalar, taqdimotlar, animatsiyalar va multimedia vositalari o'quvchilarni vizual va eshitish kanallari orqali jalb qilish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, AKT yordamida o'tilgan darslarda o'quvchilarning mavzuni tezroq o'zlashtirish darajasi an'anaviy metodlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, AKT o'qituvchiga darslarni oldindan rejalashtirish, o'quv jarayonini monitoring qilish va individuallashtirilgan topshiriqlar berish imkonini beradi.

2. O'qituvchining AKTdan samarali foydalanishi

O'qituvchining kasbiy mahorati AKT ni to'g'ri tanlash va qo'llash bilan bog'liqdir. Masalan, yangi mavzularni tushuntirishda animatsiya yoki video materiallardan foydalanish o'quvchilarning mavzuni vizual tasavvur qilish qobiliyatini oshiradi. Interfaol testlar va onlayn mashqlar orqali o'quvchilar o'z bilim darajasini sinab ko'rishi mumkin. Shu bilan birga, AKT yordamida o'qituvchi har bir o'quvchining individual o'sishini kuzatib boradi va zarurat bo'lganda qo'shimcha yordam ko'rsatadi.

3. AKT va interfaol o'quv metodlari

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari faol va interfaol o'quv metodlarini qo'llash imkonini kengaytiradi. Masalan:

- **Guruh ishlari va onlayn platformalar** orqali o'quvchilar mavzularni muhokama qiladi va bir-biridan o'rganadi.
- **Didaktik o'yinlar va simulatsiyalar** yordamida mavzular qiziqarli va esda qolarli tarzda beriladi.

• **Elektron testlar va interfaol vazifalar** o'quvchilarga o'z bilimini mustaqil sinash imkonini yaratadi.

Bu usullar AKT orqali o'qituvchining darsni boshqarish qobiliyatini oshiradi va o'quvchilarda bilimni chuqurroq o'zlashtirishni ta'minlaydi.

4. AKT va o'qituvchining kasbiy rivojlanishi

O'qituvchi AKTdan foydalanganda doimiy ravishda **o'z kasbiy malakasini oshirib borishi** zarur. Masalan, yangi dasturiy vositalar, interaktiv resurslar va pedagogik texnologiyalarni o'rganish o'qituvchining metodik salohiyatini kuchaytiradi. Shu bilan birga, o'quvchilar bilan ishlashda kreativ va innovatsion yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, AKTdan faol foydalangan o'qituvchilar sinflarida o'quvchilarning bilim darajasi an'anaviy darslarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'qituvchisi ta'lim jarayonining sifat va samaradorligini belgilovchi asosiy omildir. Uning metodik bilimlari, pedagogik muloqot madaniyati, ijodkorligi va doimiy kasbiy rivojlanishi o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish va ta'lim jarayonini qiziqarli qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirish, innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va psixologik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirish boshlang'ich ta'lim samaradorligini ta'minlaydigan muhim omillardir.

Foydanalangan adabiyotla ro'yxati.

1. Krivshenko L.P. Pedagogika. 2-ye izdanie. Uchebnik dlya bakalavrov (Russian Edition), Izdatelstvo "Prospekt" (December 10, 2019), 756-str.

2. R.A. Mavlonova, N.H. Rahmonqulova, K.O. Matnazarova, M.K. Shirinov, S. Hafizov. “Umumiy pedagogika” darslik. Toshkent – 2020 y.

3. X.J. Xudayqulov, D.M. Boboqulova. “Umumiy pedagogika” o‘quv qo‘llanma. Toshkent: “Innovatsiya-ziyo”, 2021.

4. Sandra P. A. Robinson, Verna Knight. Handbook of Research on Critical Thinking and Teacher Education Pedagogy. IGI Global; 2019. 446 pages.